

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ  
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА**

**на тему: ВПЛИВ ЦІННІСНИХ УСТАНОВОК ОСОБИСТОСТІ НА  
СПРИЙНЯТТЯ ТВОРІВ СВІТОВОГО ЖИВОПИСУ**

Виконала: студентка IV курсу,  
Групи 6.0530-1  
Спеціальність: 053 Психологія  
Освітньої програми: Психологія  
Стрибіж Ганна Геннадіївна  
Науковий керівник: Бородулькіна Т.О.  
к.психол.н., доцент кафедри психології  
Рецензент: Томченко М.А., к.філол.н.  
доцент кафедри психології

Запоріжжя 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології  
Кафедра психології  
Рівень вищої освіти бакалаврський  
Спеціальність 053 Психологія  
Освітня програма Психологія

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

«\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 р.

**ЗАВДАННЯ**

**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Стрибіж Ганни Геннадіївни

Тема роботи: Вплив ціннісних установок особистості на сприйняття творів світового живопису

науковий консультант: Бородулькіна Т. О. кандидат психологічних наук  
затверджені наказом ЗНУ від «05» 02 2024 року № 235—с

2. Строк подання студентом роботи
3. Вихідні дані до роботи аналіз наукової літератури сприйняття живопису
4. Зміст розрахунково—пояснювальної записки: проаналізувати теоретичні матеріали розуміння сприйняття та життєвих цінностей людей; розкрити особливості сприйняття світового живопису; провести емпіричне дослідження на виявлення людських установок та як саме вони впливають на сприйняття.
5. Перелік графічного матеріалу: 2 таблиці, 12 рисунків

## 6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали, посада Консультант	Підпис, дата	
Вступ	Бородулькіна Т.О, доцент		
Розділ 1	Бородулькіна Т.О, доцент		
Розділ 2	Бородулькіна Т.О, доцент		
Висновки	Бородулькіна Т.О, доцент		

## 7. Дата видачі завдання:

### КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	Лютий 2024	Виконано
2	Написання вступу	Березень 2024	Виконано
3	Написання першого розділу	Березень 2024	Виконано
4	Написання другого розділу	Квітень 2024	Виконано
5	Написання висновків	Квітень 2024	Виконано
6	Оформлення роботи, рецензування	Червень 2024	Виконано
7	Захист	Червень 2024	Виконано

Студентка \_\_\_\_\_ Стрибіж Г.Г.

Керівник роботи \_\_\_\_\_ Бородулькіна Т.О. \_\_\_\_\_

**Нормоконтроль пройдено**

Нормоконтролер \_\_\_\_\_

## РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 55 сторінок, 2 таблиці, 12 рисунків, 42 джерела, 14 додатків

Об'єкт дослідження: особливості сприйняття молодими людьми творів світового живопису.

Предмет дослідження: вплив ціннісних установок молоді на сприйняття творів світового живопису.

Мета роботи: на основі проведеного дослідження описати роль ціннісних установок молоді у сприйнятті творів світового живопису.

Гіпотеза дослідження: базується на таких припущеннях: сприйняття картин людиною відбувається індивідуально, також при дії певних факторів та установ.

Методи дослідження: теоретичне вивчення і аналіз наукової літератури, процедура дослідження впливу ціннісних установок особистості та особливості сприйняття творів світового живопису, практичне опитування та аналіз сприйняття світового живопису, на основі чого зробити висновки установок які має людина.

Наукова новизна полягає у дослідженні сприйняття молоддю творів світового живопису.

Галузь використання: психологія, навчання, заклади вищої освіти.

СПРИЙНЯТТЯ, МОЛОДЬ, УСТАНОВКИ, СВІТОВИЙ ЖИВОПИС, ЦІННОСТІ.

## SUMMARY

Strybizh H.G. The influence of personal value attitudes on the perception of works of world painting.

A Bachelor's thesis: 55 pages, 2 tables, 12 figures, 42 references, 16 appendices.

The object of research: peculiarities of young people's perception of works of world painting.

The subject of the study: the influence of young people's value systems on the perception of world literature.

The purpose of the study is to describe the role of youth's value systems in the perception of world painting works on the basis of the research.

The hypothesis of the study is based on the following assumptions: the perception of paintings by a person occurs individually, as well as under the influence of certain facts and conditions.

Research methods: theoretical study and analysis of scientific literature, the procedure for studying the influence of the value systems of the individual and the peculiarities of the perception of works of world literature, a practical survey and analysis of the perception of world paintings, on the basis of which to draw conclusions about the person's attitudes.

The scientific novelty lies in the study of children's perception of the works of world painting.

Field of application: psychology, teaching, higher education.

PERCEPTION, YOUTH, ATTITUDES, WORLD PAINTING, VALUES.

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ УСТАНОВОК ОСОБИСТОСТІ НА СПРИЙНЯТТЯ ТВОРІВ СВІТОВОГО ЖИВОПИСУ.....	10
1.1 Поняття «сприйняття» в психології .....	10
1.2 Проблема сприйняття живопису в сучасних психологічних дослідженнях.....	12
1.3 Характеристика ціннісних установок та огляд їх досліджень в психології.....	20
1.4 Взаємозв'язок сприйняття та ціннісних установок.....	28
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ УСТАНОВОК МОЛОДІ НА СПРИЙНЯТТЯ ТВОРІВ СВІТОВОГО ЖИВОПИСУ.....	34
2.1 Організація та методи дослідження .....	34
2.2 Аналіз результатів практичного дослідження впливу ціннісних установок особистості на сприйняття творів світового живопису .....	40
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ .....	52
ДОДАТКИ .....	56

## ВСТУП

Актуальність дослідження полягає у тому, щоб розібратися як установки впливають на сприйняття людьми світового живопису.

Враховуючи актуальність проблеми, нами було обрано наступну тему кваліфікаційної роботи бакалавра: «Вплив ціннісних установок особистості на сприйняття творів світового живопису».

Сприйняття творів живопису – складний багаторівневий процес прийому й перетворення інформації, що формує суб'єктивний образ об'єктів, виступає комунікативною формою взаємодії між окремими індивідами, суспільствами та культурами. Живопис – не просто зображення. Це, перш за все, складна система, яка віддзеркалює культурну ситуацію в суспільстві певної епохи, світогляд, передає складний світ людських почуттів і переконань, постає засобом пізнання. Кожна людина свідомо чи мимоволі стає реципієнтом творів живопису, більшою або меншою мірою включаючись у процес комунікації з ними.

Тому вагомими є уявлення про сприйняття людини з урахуванням підходу до живопису згідно з індивідуальними матрицями комплексів світоглядних уявлень, понять, принципів, ментальності, освіти та підготовленості творця і сприймача як виду невербальної комунікації, у процесі якої передається певна інформація [31].

Сучасні американські дослідження проблем сприйняття творів живопису опрацьовується більш детально, наприклад, у роботах Вінслоу Гомера, Джеймса Вістлера, Томаса Коула, Альберта Бірштадта. Зробили вагомий вклад у розвиток живопису та активно розвивають його в сучасних умовах.

Також, спеціалізовані дослідження з цієї проблеми ще порівняно невеликі та неповні, що робить цю тему актуальною.

Дослідники роблять акцент на співвідношенні між художніми ознаками картини, створеними художником, і станом людини в певний момент життя.

Для дослідження сприйняття людьми творів світового живопису пропонується стратегічний підхід, який дає змогу вивчати прояви розумових дій художника в самому художньому образі.

Враховуючи актуальність проблеми, нами було обрано наступну тему кваліфікаційної роботи бакалавра: «Вплив ціннісних установок особистості на сприйняття творів світового живопису».

**Об'єкт дослідження:** особливості сприйняття молодими людьми творів світового живопису.

**Предмет дослідження:** вплив ціннісних установок молоді на сприйняття творів світового живопису.

**Мета:** на основі проведеного дослідження описати роль ціннісних установок молоді у сприйнятті творів світового живопису.

**Гіпотеза** нашого дослідження базується на таких припущеннях: сприйняття картин людиною відбувається індивідуально, також при дії певних факторів та установ.

Для реалізації поставленої мети та висунутих припущень нами були поставлені такі завдання:

1. На основі теоретико-методологічного аналізу наукової літератури надати характеристику сприйняттю та його чинникам, зокрема, ціннісним установкам.

2. Розробити процедуру дослідження виявлення впливу ціннісних установок особистості на сприйняття творів світового живопису.



3. У результаті проведеного дослідження виділити певні аспекти, які можна використовувати психологам для виявлення психічних станів особистості. У період з 24.05.24 до 04.06.24 у форматі онлайн (Google form) було проведено емпіричне дослідження, за методикою Рокіча, кількість учасників становила 45 осіб. Практична значущість дослідження полягала у виявленні певних життєвих цінностей у людей, та їх вплив на сприйняття людьми картин світового живопису.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ УСТАНОВОК ОСОБИСТОСТІ НА СПРИЙНЯТТЯ ТВОРІВ СВІТОВОГО ЖИВОПИСУ

### 1.1 Поняття «сприйняття» в психології

Сприймання – це «складний психофізіологічний процес формування перцептивного образу. Інколи терміном сприймання позначається система дій, спрямованих на ознайомлення з предметом, який діє на органи чуття, тобто чуттєво-дослідницька діяльність спостерігача.

Як образ сприйняття є безпосереднє відображення предмета (явища, процесу) в сукупності його властивостей, в його об'єктивній цілісності. Основними властивостями сприйняття є предметність, цілісність, константність, категоріальність, вибірковість» [3, 58].

Сприйняття - це психічний процес, що полягає в цілісному відображенні предметів і явищ навколишнього світу під безпосереднім впливом фізичних подразників на рецептори органів чуття. При цьому сприймання має суб'єктивний характер, бо воно залежить від попереднього досвіду і знань.

Сприйняття є складним психічним процесом, що включає в себе взаємодію різних аналізаторних систем або окремих частин одного аналізатора. Під час сприйняття утворюються умовні рефлекси на комплексні подразники, що дає змогу людині створити складніше розуміння предмета чи явища.

Відчуття не є єдиним чинником сприйняття, також важливий попередній досвід і знання. Сприйняття пов'язане з мисленням, оскільки сформовані образи конкретизуються й узагальнюються через поняття, розумові операції та умовиводи.

Процес сприйняття можна поділити на два етапи: перший етап, що включає загальний ефект зовнішнього імпульсу та реакцію детального бачення, і другий етап, на якому здійснюється глибше і повніше пізнання об'єкта через детальне сприйняття. Сприйняття може бути зоровим, слуховим, дотиковим, руховим та іншим, залежно від переважаючої ролі певного аналізатора.

Сприйняття часу ґрунтується на рефлексх і включає слухові та рухові відчуття. Ритмічні процеси, такі як дихання, режим дня і діяльність, допомагають формуванню рефлексу на час.

Сприйняття тривалих періодів часу пов'язане і з процесами в організмі (голод, втома), і з ритмом явищ у природі (зміна дня і ночі, температури тощо). Суб'єктивне сприйняття тривалості часу може залежати від інтересів і характеру діяльності людини, а також від стану здоров'я, наприклад, у депресивних хворих час може минати повільніше [4, 12].

Сприйняття простору ґрунтується на відчуттях через зір, вестибулярну систему, рух і шкірні відчуття. Воно розвивається в процесі життя і включає знання про положення та відстань щодо інших об'єктів. Зорове сприйняття простору розвивається поступово і має умовно-рефлекторний характер.

Рівень розвитку сприйняття залежить від його ролі у виконанні конкретної діяльності. Сприйняття навіть у здорової людини не завжди точно відображає реальний світ, оскільки можуть виникати ілюзії - неточні уявлення про дійсність. Ілюзії можуть бути спричинені фізіологічними законами або законами вищої нервової діяльності.

Також вони можуть виникати під впливом установок людини, наприклад, ілюзія перспективи, коли предмети, що знаходяться далі, здаються меншими. Інший приклад - сприйняття предметів на тлі, де темний предмет може здатися меншим, ніж світлий того ж розміру.

Помилки у сприйнятті можуть виникати через певні очікування або стомлення людини.

Наприклад, спостерігачеві, який очікує побачити певний предмет, схожий предмет може помилково здатися таким, яким він його очікував. Сприйняття може також змінюватися залежно від контексту, наприклад, коло серед великих здається меншим [15, 13].

Таким чином, сприйняття - це складний процес, під час якого взаємодіють різні аналізаторні системи, а також бере участь попередній досвід і мислення, життєві установки та цінності які були закладені в період дорослення.

З цього розділу можна визначити, що сприйняття залежить не тільки від відчуттів людини у певний момент життя, а також і від попередньо здобутого досвіду, знань та відчуттів, що включає певні мисленнєві процеси. Вияснили що таке сприйняття часу, сприйняття тривалого періоду часу, індивідуальне сприйняття, простору. Та узагальнили що сприйняття також може бути ілюзорним і неправильно відображати реальний світ.

## **1.2 Проблема сприйняття живопису в сучасних психологічних дослідженнях**

Живопис – частина, вид образотворчого м-ва, що спрямований на передачу зорових образів за допомогою спеціальних технічних засобів. Традиційно живопис — нанесення зображень фарбами на тверду, нерідко на тканинну або паперову основу.

У творах живопису використовуються такі способи передачі, як колір, малюнок, світлотінь, графічність та виразність мазків, композиції та фактури, що дозволяє відтворити на площині багатогранне багатство світу, об'ємність та повноту предметів, їх мальовничість, матеріальну своєрідність, просторову глибину та світлоповітряне середовище [34].

У центрі інтересів мистецтва завжди стоїть людина, саме тому за своєю природою його сутність є глибоко гуманістичною, а живопис – це особливий ресурс, який вироблений і розвинений людством за багатовікову історію свого існування. Необхідно зазначити, що як частина однієї родини, суспільства, як сучасник епохи, як представник покоління, кожна особистість певним чином включає до власної історії сценарії життя своєї родини.

Індивідуальна історія зумовлює ставлення до майбутнього з його життєвими перспективами, планами й сподіваннями, мріями та шляхами їх досягнення, що обумовлене результатами виховання та впливає на формування особливостей сприйняття різних напрямків мистецтва, культурний розвиток особистості загалом. У зв'язку з цим актуальність набуває розкриття психологічних аспектів сприйняття мистецтва у контексті соціокультурних реалій, встановлення впливу особливостей виховання на сприйняття мистецтва, вивчення психологічних орієнтирів на збагачення внутрішнього світу особистості при сприйнятті мистецтва, оскільки отримані дані можуть бути використані як ресурсні компоненти для удосконалення життя суспільства. Згідно з вище зазначеним, одним з основних завдань психологічної науки, є формування культури особистості як важливого духовного ресурсу для подальшого розвитку перш за все самої особистості [35].

У психологічних дослідженнях сприйняття живопису охоплює емоційний і пізнавальний компоненти. Емоційний компонент пов'язаний з естетичним задоволенням, яке викликає твір, поезія, або картина, написана автором у певний життєвий момент. Є відображенням душевного стану на той момент життя.

Пізнавальний компонент, з іншого боку, охоплює розуміння та інтерпретацію задуму художника і змісту твору. У процесі взаємодії з твором, ці компоненти сприйняття об'єднуються. Характеристики сприйняття творів мистецтва, включно з живописом, зазвичай описуються поняттями "художнє

сприйняття" та "естетичне сприйняття".

Вид сприйняття може бути визначений якісними особливостями процесу і результату, а також видами діяльності, в які включається сприйняття. Тому, терміни "художнє" та "естетичне" сприйняття можуть бути використані стосовно його різних аспектів та підстав, на яких воно ґрунтується.

Перший етап усвідомлення і переосмислення національного стилю світового живопису в українському мистецтві виник ще у ХІХ ст. у часи розроблення ідеології народництва та в культурі модерну. Постійно розвиваючись, живопис набирав нового сенсу, втілюючи життєвий досвід автора, його наробки охоплювали багато життя.

Натомість художники Центральної України, формуючи варіант модерну, звертаються до героїчної епохи Гетьманщини ХVІІ – ХVІІІ ст., інтерпретуючи орнаменти стилю бароко.

Йшло самобутнє прочитання загальнопоширеного стилю модерну в його різних локальних варіантах», – йдеться в Історії українського мистецтва; а також зазначається, що початок століття в українському мистецтві позначився значною увагою до стародавніх пам'яток, етнографії та народного мистецтва [9, 12].

У період розвитку авангардного мистецтва в пошуках національної своєрідності тісно перепліталися з експериментами в різноманітних модерністських напрямках – футуризмі, кубофутуризмі, експресіонізмі, неопримітивізмі та абстрактному мистецтві. Всі ці напрямки набували нового сенсу через сприйняття та цінності автора, його емоційного стану та натхнення, народжували неповторний шедевр світового мистецтва, та виводили на світовий рівень.

У цей час стають затребуваними мистецті, що носили агітаційно-масовий характер. «Поширення набуває художнє оформлення масових дій, демонстрацій, оздоблення громадських споруд грандіозними панно і

транспарантами» [9, 16].

Стосовно авангардного періоду розвитку плакату О.Лагутенко наводить визначення В. Хмурого, де він зазначає, що від свого народження український революційний плакат поріднився з просторовим мистецтвом. «Він і народився, власне, на величезних диктових щитах на вулиці та по міських садах, на стінах вагонів, як агітаційно-декоративний розпис, на стінах червоноармійських казарм, як агітаційно фресковий розпис» [10, 126].

Світове мистецтво ХХ ст. позначилося двома великими епохами – модернізму та постмодернізму. В Україні, на думку дослідниці Г. Складенко, найбільш значущою для розвитку мистецтва стала перша чверть ХХ ст. – період розквіту українського авангарду та школи М. Бойчука. «В цей час були сформульовані ті проблеми, художні спрямування та орієнтації, які значною мірою окреслили його своєрідність» [11, 21].

З появою різноманітних медійних засобів наприкінці ХХ ст. змінюється і візуальна мова плакату, який здебільшого тяжіє до «мінімалізму виражальних засобів» [12, 120].

"Художнім" сприйняттям можна назвати тоді, коли воно має свої особливості, що належать до мистецьких. У такому разі вивчаються індивідуально-психологічні особливості сприйняття, включно з тими, хто пов'язаний із художньою діяльністю.

Успішне виконання художньої роботи визначає художність сприйняття. Сприйняття художніх об'єктів, таких як картини, також може вважатися художнім, бо всі ці аспекти життя тісно пов'язані та взаємопов'язані.

Естетичне сприйняття пов'язане з відчуттям задоволення від споглядання різних об'єктів і явищ дійсності, також це пов'язане з настроєм людини та емоційним фоном у момент спостереження. Воно може виникати не тільки під час сприйняття творів мистецтва, а й у повсякденному житті людини.

Художнє сприйняття містить у собі елементи естетичного, прекрасного, високого живопису, але естетичне сприйняття не обов'язково виникає тільки під час сприйняття творів мистецтва. Тому естетичну насолоду від творів ми будемо розглядати більш як елемент художнього сприйняття.

Дослідження художнього сприйняття створює суперечність у зв'язку з об'єктивними та суб'єктивними аспектами, творчістю глядача та співвідношенням емоційного і пізнавального сприйняття.

Залежно від дослідження, художній образ може виступати як основа для сприйняття або перешкоди сприйняття людиною аспектів життя.

Наприклад, абстрактний живопис без вербального змісту може надати глядачеві можливість увімкнути свої асоціативні ряди, фантазію та розширити уявлення про світ і про себе. Однак це може викликати труднощі для тих, хто не може одразу швидко знайти відповідні асоціації. Такі труднощі пов'язані з відсутністю пережитого досвіду, естетичного сприйняття або переживань особистості.

Люди, схильні до рефлексії, можуть витратити більше часу на роздивляння картини в пошуках нових символів і граней. Таким чином, дослідники посідають полярні позиції з питань художнього сприйняття, включно з роллю художнього образу та несвідомих асоціацій глядача.

Механізм викликаних афектів при сприйманні творів мистецтва викликають у людини протилежно спрямовані афекти, затримує моторне вираження емоції, стикаючи протилежні імпульси, знищує афекти змісту, афекти форми.

У результаті виникає вибухова реакція, розряд нервової енергії. В цьому полягає «катарсис естетична» реакція [13].

Американський письменник, психолог та педагог, Рудольф Арнгайм вважав, що сприйняття мистецтва - це активний процес, а не пасивний акт. Кожен акт сприйняття включає вивчення об'єкта, його оцінку, добір істотних



особливостей, порівняння з пам'яттю, аналіз та організацію в цілісний візуальний образ. Він також стверджував, що художнє сприйняття ґрунтується на двох видах візуальних понять: перцептивних і образотворчих. Вагомий внесок зробив у розвиток теорії мистецтва, психологію візуального сприйняття.

Особливо процес сприйняття пов'язаний зі створенням перцептивних понять, а художня творчість пов'язана зі створенням образотворчих понять.

Щодо творчого характеру цього процесу, Володимир Асмус вважає, що зміст художнього твору не передається від твору до читача. Він відтворюється і відновлюється самим читачем за орієнтирами, закладеними у творі, через його розумову, душевну і духовну діяльність.

Такий процес діяльності можна назвати творчістю. Жоден твір мистецтва не може бути зрозумілим, якщо читач самотійно не пройде тим самим шляхом, вказаним автором, у своїй свідомості [14, 113].

### **Властивості сприйняття**

Предметність сприйняття. Це здатність відбивати об'єкти та явища реального світу над вигляді набору незв'язаних друг з одним відчуттів, а формі окремих предметів. Предметність не є вродженою властивістю сприйняття. Виникнення та вдосконалення цієї властивості відбувається у процесі онтогенезу, починаючи з першого року життя дитини. На думку Івана Михайловича Сеченова, предметність формується на основі рухів, що забезпечують контакт дитини з предметом (рухи рук; рухи очей, які простежують контур предмета). Без участі руху образи сприйняття не мали б якості предметності [35].

Цілісність сприйняття. Сприйняття відіграє важливу роль у формуванні цілісного образу предмета. Цей образ сформується на основі узагальнення інформації про різні властивості та якості об'єкта. Навіть у разі впливу на людину тільки окремих властивостей або частин об'єкта, компоненти відчуття так тісно пов'язані між собою, що виникає складний єдиний образ предмета. У

разі неповного відображення окремих властивостей об'єкта відбувається уявне добудовування, щоб сформувати цілісний образ. Сприйняття також відображає структуру предмета чи явища, з якими ми стикаємося у світі. Структурність сприйняття відображає взаємозв'язок різних якостей та елементів у цілому. Наприклад, ми розпізнаємо мелодію з нот, визначаємо фігуру трикутника на основі співвідношення його боків і впізнаємо літеру, незважаючи на різні способи її написання [35].

Структурність сприйняття. Структурність сприйняття є не просто сукупністю відчуттів. У ньому відбивається взаємозв'язок різних якостей і елементів, тобто. Структура предмета. Сприйняття доводить до нашої свідомості структуру предмета чи явища, з якими зіткнулися у світі. Можна сміливо сказати, що структурність сприйняття — це відбиток специфіки взаємозв'язку елементів цілого. Наприклад, ноти вступають у свідомість, і ми дізнаємося мелодію, ми дізнаємось у фігурі трикутник, т.к. знаємо співвідношення сторін даної постаті, або певна літера залишається тією ж літерою за різної манери написання. Структурність пов'язані з іншим властивістю сприйняття — цілісністю [35].

Константність сприйняття означає відносну сталість нашого уявлення про об'єкт, навіть за зміни умов його сприйняття. Вона особливо яскраво проявляється при візуальному сприйнятті кольору, розміру та форми предметів. Завдяки константності сприйняття наша перцептивна система може компенсувати зміни в умовах і дає нам змогу бачити навколишні об'єкти як відносно постійні. Людина, багаторазово сприймаючи один і той самий об'єкт у різних умовах, підтримує відносну сталість властивостей об'єктів і явищ. Без константності сприйняття ми не змогли б орієнтуватися у світі [35].

Аперцепція сприйняття своєю чергою, залежить від минулого досвіду та індивідуальних особливостей того, хто сприймає. Знання і попередній досвід людини відіграють важливу роль в аперцепції. У процесі сприйняття ми

висуваємо і перевіряємо гіпотези про належність об'єктів до тієї чи іншої категорії предметів на основі минулого досвіду. Тому різні люди можуть сприймати один і той самий об'єкт по-різному. Зміст сприйняття визначається завданням, мотивами та інтересами. Установки та емоції також можуть впливати на зміст сприйняття [35].

Свідомість сприйняття— властивість людського сприйняття наділяти об'єкт, що сприймається, певним змістом. Сприйняття не визначається просто набором подразників, воно є постійним пошуком найкращого тлумачення отриманих даних. Ми сприймаємо предмети, які мають певне значення. Незалежно від змісту, що постійно змінюється, ми дізнаємося один і той же предмет. Сприйняття людини, будучи своєрідним усвідомленням предметів та явищ, включає акт розуміння, осмислення [35].

Активність (виборчість) сприйняття. Вибірковість сприйняття у тому, що у будь-який час ми сприймаємо лише одне предмет чи конкретну групу предметів, тоді як інші об'єкти навколишнього світу є тлом нашого сприйняття (відбиваються у свідомості) [35].

Одже, сприйняття живопису включає емоційний і пізнавальний компоненти, життєвий досвід та життєві пріоритети. Художнє та естетичне сприйняття описують специфіку процесу та результатів сприйняття творів мистецтва.

Від виникнення національного стилю в українському мистецтві в XIX столітті до авангардного мистецтва, все пов'язано з експериментами та інтерпретацією різноманітних модерністських напрямів.

Сприйняття мистецтва вважається активним процесом, що включає аналіз, оцінку та створення образів. Людина самотійно відтворює зміст твору через розумову діяльність, яка називається творчістю.

Не один художній твір мистецтва не буде зрозумілим зі всією глибиною та замислом, якщо глядач підсвідомо самотійно не пережив той самий життєвий досвід та період як автор.

### **1.3 Характеристика ціннісних установок та огляд їх досліджень в психології**

Дослідження ціннісних понять можна знайти в роботах мислителів Нового часу – Декарта і Спінози, Гельвеція і Гольбаха, Сен-Симона і Фур'є, та багатьох інших. Важливе місце в становленні теорії цінностей належить І.Канту [15].

При всій уявній суб'єктивності цінності завжди мають в своїй основі два об'єктивні моменти: властивості матеріальної речі або духовного явища, і самі потреби та інтереси людей, що зовсім не є продуктами їх суб'єктивного свавілля, а мають глибокі підстави в існуючій системі суспільних відносин, в біосоціальной природі людини [16, 5].

Перетворюючи оточуючий світ, люди виходять зі своїх потреб та інтересів і тим самим, образно кажучи, створюють навколо себе особливого роду поле зацікавленості. Предмети і явища, властивості яких якось зачіпають інтереси людей, задовольняють їх потреби, потрапляють в це поле і ніби «намагнічуються», набувають привабливої сили для окремих осіб і соціальних спільнот, стають об'єктами їх потреб і інтересів. Ці «намагнічені», «надцікаві» предмети і явища являють суть цінності.

Цінностями називають також відповідні властивості (значущість даної речі для людей) і відносини (цінність завжди є суспільні відносини) [16, 6]. Тобто, цінністю для людини є все, що має певну значущість, особистісний чи суспільний сенс.

Аксіологія, складова філософського знання, що вивчає закономірності створення систем цінностей, символів, їхнє функціонування в суспільній культурі. Ціннісне ставлення людини до себе і світу приводить до формування ціннісних орієнтацій особистості, уявлення про себе як про особистість, визнання власних потреб, визнання головного і другорядного явища свого життя.

Зріла особистість уже встигає виробити досить стійкі ціннісні орієнтири, пріоритети які мають характер норм, оскільки визначають форми поведінки.

На основі категоріального статусу цінності сформувалася філософія цінності аксіологія. Отже, її становлення пов'язується з неокантіанством, особливо з ім'ям В. Віндельбанда [17]. Він підкреслював, що Г. Лотце сформулював як визначальне саме поняття цінності і поставив його в основу метафізики. На цій підставі, по В.Віндельбанду, і виникає теорія цінності «як новий вид філософської основної науки» [17].

Цінність, пише він, припускає загальнообов'язковість і складається в загальному обов'язковому визнанні себе та навколишнього середовища.

Ця нормативна властивість цінності має свою надприродну підставу: «Вищі цінності емпіричного життя знання, моральність і мистецтво стають живими діяннями».

На основі категоріального статусу цінності сформувалася філософія цінності аксіологія, щоб краще виявити загальні цінності людини, пізнати цінність буття, поведінки та практичної діяльності.

Крім того, аксіологія також підтримує ідею ціннісного плюралізму, згідно з якою існують різні типи внутрішньої цінності, які не можна звести до єдиної міри або стандарту. Приклади таких цінностей включають чесноту, знання, дружбу і красу.

Отже, її становлення пов'язується з неокантіанством, особливо з ім'ям В. Віндельбанда [17]. Він підкреслював, що Г. Лотце сформулював як визначальне саме поняття цінності і поставив його в основу метафізики [17].

Цінність, пише він, припускає загальнообов'язковість і складається в загальному обов'язковому визнанні. Ця нормативна властивість цінності має свою надприродну підставу: «Вищі цінності емпіричного життя знання, моральність і мистецтво стають живими діями».

Аналізу сутності понять «цінність», «професійні цінності» в аспекті спеціальної підготовки приділяли увагу Г. Балл, І. Бех, А. Лазарук та ін. У дослідженнях О. Безпалько, В. Вакуленка, І. Галян, Н. Жигайло та інших розкрито ціннісні орієнтації з точки зору професійного самовизначення 8 особистості та впливу освіти на формування ціннісних орієнтацій студентської молоді. Ціннісні орієнтації є психологічним механізмом цінностей і володіють усіма властивостями психологічних механізмів.

Ціннісні орієнтації являють собою складну і багаторівневу систему в тісному зв'язку з різною ієрархією цінностей, які її підтримують [18].

Багато дослідників зазначають, що головною функцією ціннісних орієнтацій є регуляція поведінки людей. Виробляючи систему ціннісних орієнтацій, особистість активно включається в систему суспільних відносин, а ціннісні орієнтації визначають тип поведінки та діяльності [19].

За своїм функціональним значенням особистісні цінності можна розділити на дві основні групи: термінальні та інструментальні, які виступають відповідно особистими цілями та засобом їх досягнення. Залежно від спрямованості на розвиток особистості або підтримання гомеостазу цінності можна розділити на вищі (цінності розвитку) і регресивні (цінності збереження).

При цьому термінальні та інструментальні, вищі та регресивні, внутрішні та зовнішні цінності можуть відповідати різним рівням або стадіям розвитку особистості [19].

Ціннісні орієнтації у науці характеризуються як наслідок динамічного розвитку особистості особливо в поєднанні із особистісною діяльністю й властивостями самої людини. Вони також є параметром людської свідомості що містять думки та почуття, та спонукають до прийняття рішень у реальному житті [20].

Тому ціннісні орієнтації є одним із найважливіших структурних елементів особистості, оскільки в них концентрується суб'єктивне ставлення до об'єктивних рівнів буття людини, що визначає спрямованість її соціальної поведінки, мети та життєвої обізнаності.

Ціннісні орієнтації мають значний вплив на стиль мислення і життя особистості, особливо на перебіг емоційно-мотиваційних процесів.

Завдяки їм людина вирішує багато навчальних, громадських, професійних, суспільно корисних та інших життєво важливих видів діяльності. Ціннісні орієнтації містять у собі результати навчання і виховання особистості в певні періоди розвитку, набуття життєвого досвіду та особливості сприйняття світу [21].

Переоцінка цінностей, «яка відбувається на перехідному етапі розвитку суспільства та виявляється у свідомості студентів, вимагає нових підходів до визначення соціально-психологічних основ функціонування цінностей в групах студентів в умовах освітнього середовища» [22, 358].

З віком людські цінності змінюються, деякі стають більш стійкими, деякі менш значимими та актуальними, є і ті цінності що взагалі втрачають свою актуальність та потребу в існуванні у людському житті.

Ціннісні орієнтації постають як детермінанти розвитку моральної діяльності та морального вдосконалення особистості. «Кожна особистісна цінність є не тільки окремим джерелом сенсу життя, але й ціннісним стимулом або ціннісною перешкодою по відношенню до інших значущих для особистості джерел сенсу життя.

Зі збільшенням кількості цінностей, сенсів життя, у людини зростає неоднорідність змісту сенсів і, відповідно, ймовірність того, що окремі цінності будуть конфліктувати та боротися між собою за право втілення в життя» [23, 228].

Важливо зазначити, що радикальні зміни, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, поставили на порядок денний проблему духовності, а отже, духовних цінностей, які невіддільні від духовного прогресу, морального вдосконалення та віри [24].

Одже, переосмислення цінностей на етапі розвитку суспільства вимагає нових підходів до розуміння вагомості цінностей для громадян в освітньому середовищі. Людські цінності змінюються з часом, і їхнє різноманіття може призвести до конфліктів. У сучасному українському суспільстві актуальною є проблема духовності та духовних цінностей.

Форми установок зазвичай бувають свідомі, неусвідомлені та несвідомі. Найпростіші з них це неусвідомлені. Система ціннісних орієнтацій виражає змістовне відношення людини до соціальної дійсності і в цій якості визначає мотивацію її поведінки, робить істотний вплив на всі сторони її діяльності.

Це складний соціально психологічний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності особи, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, надаючи сенс і напрям особистим позиціям, поведінці, вчинкам. Система ціннісних орієнтацій має багаторівневу структуру.

Як елемент структури особи, ціннісні орієнтації характеризують внутрішню готовність до здійснення певної діяльності із задоволення потреб і інтересів, вказують на спрямованість її поведінки [2, 15,17].

Оскільки набір цінностей, які засвоює індивід у процесі соціалізації йому «трансює» саме суспільство, дослідження системи ціннісних орієнтацій молоді виявляється особливо актуальною проблемою.



Пріоритетне значення мають індивідуальні цінності людей (особистостей), бо тільки якась їх сума може становити собою цінності соціальні, цінності всього суспільства. Ієрархія індивідуальних (особистісних) цінностей є своєрідною сполучною ланкою між окремою людиною (індивідом) і суспільством, його культурою в цілому. Іншими словами, є духовний світ самої людини і певна культура суспільства, які взаємопов'язані і взаємодіють за допомогою цінностей певного людини [2, 70-71].

Ціннісні орієнтації становлять собою інтегративні, вільно та відповідально обрані особистістю установки, що є ширшими і більш включеними, ніж будь-які фіксовані або ж навіть базові соціальні установки, орієнтири й ідеали.

Ціннісні орієнтації розглядаються як один із компонентів, що входить до структури особистості: ціннісні орієнтації – це складне утворення, що вбирає в себе рівні форми взаємодії суспільного та індивідуального в особистості, специфічні форми усвідомлення особистістю навколишнього світу, свого минулого, теперішнього і майбутнього, а також сутності свого власного «Я».

Наявність сформованої системи ціннісних орієнтацій забезпечує гармонію внутрішнього світу особистості, сприяє систематизації її знань, норм, стереотипів поведінки та самоствердженню особистості, реалізації соціальних очікувань [3, 12-14].

Не випадково ціннісні орієнтації виконують цілу низку функцій: долучають індивіда до норм суспільства, сприяють самовизначенню особистості, реалізації здібностей та забезпечують гармонію її внутрішнього світу.

Усе це пояснюється вченими таким чином, що в структурі ціннісних орієнтацій є два компоненти – когнітивний та емоційний. Перший охоплює сам процес прийняття цінностей суспільства, а другий – саме переживання індивіда щодо ставлення до цінностей.

Науковець В. Сластьон вказує на фактори, що впливають на формування ціннісних орієнтацій: ідеологічні установки, якості особистості, життєві цілі, релігійні переконання, матеріальне забезпечення [6, 39].

Ціннісні орієнтації - складний феномен, що визначає спрямованість і зміст активності особистості. Дослідження системи ціннісних орієнтацій молоді є актуальною проблемою. Цінності визначають внутрішню структуру особистості та допомагають людині відокремити важливе від неважливого. Вони є компонентом особистості та впливають на сприйняття світу і самовизначення.

Вони також сприяють гармонії, систематизації знань і реалізації соціальних очікувань.

Ціннісні орієнтації визначають: загальну спрямованість інтересів і прагнень особистості, сукупність індивідуальних вподобань та еталонів, мотиваційні та цільові форми, рівень інтересів, уявлення про сьогодення і механізми вибору за критеріями вагомості, ступінь готовності та цілеспрямованості до втілення власного « проекту життя» [7, 227].

Отже, цінності – це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання.

Згідно з класифікацією цінності поділяють на: абсолютні до них відноситься доброта, любов, правда, справедливість, гідність, свобода, чесність, національні цінності – це патріотизм, державотворчі прагнення, національна гідність, прагнення до єдності, історична пам'ять, громадянські цінності це права і свободи, соціальна гармонія, повага закону, обов'язки, сімейно-родинні цінності до них відносять подружню вірність, стосунки у сім'ї, турбота про дітей, пам'ять предків, цінності бувають і особистими, це риси характеру, поведінка, стиль приватного життя [6, 40].

Серед численних класифікацій цінностей поширеною є розмежування цінностей на дві групи: колективістські що об'єднують цінності, які відповідають стилю життя в колективі, та індивідуалістські - включають

цінності, що характеризують інтереси конкретного індивіда [5, 29].

Цінності складають основу життєдіяльності – це історично складені модуси, способи зв'язку свідомості й буття людини і світу [1, 32].

Ціннісні орієнтації формуються в ході соціалізації особистості внаслідок проникнення суспільної інформації в її індивідуально психологічний світ.

Ціннісні орієнтації виконують цілу низку функцій: долучають індивіда до норм суспільства, сприяють самовизначенню особистості, реалізації здібностей та забезпечують гармонію її внутрішнього світу.

Усе це пояснюється вченими таким чином, що в структурі ціннісних орієнтацій є два компоненти – когнітивний та емоційний.

Перший охоплює сам процес прийняття цінностей суспільства, а другий – саме переживання індивіда щодо ставлення до цінностей.

Ціннісні орієнтації формуються у процесі засвоєння людиною певного соціального досвіду і проявляються в його цілях, переконаннях, інтересах, тобто в процесі соціалізації [2, 73].

Система ціннісного світогляду особистості формується під впливом глобальної зміни ієрархії загальнолюдських ціннісних орієнтацій.

Доцільно зазначити, що трансформація суспільного життя вивела на перші місця цінності особистого рівня, які забезпечують власні потреби та комфортне самопочуття.

Відтак, праці Нового часу досліджують ціннісні поняття, що ґрунтуються на об'єктивності властивостей предметів та інтересах людей, створюючи поле зацікавленості. Цінності включають властивості, відносини та мають значущість для людей. Ціннісні орієнтації формуються на основі ставлення людини до себе та світу і є нормативними. Ціннісні орієнтації пов'язані з ієрархією цінностей і відіграють важливу роль у формуванні особистості.

Ціннісні орієнтації - важливі структурні елементи особистості, що впливають на мислення, життя і спонукають до прийняття рішень. Від переоцінки цінностей вимагаються нові підходи до їх функціонування в освітньому середовищі. Цінності виконують низку функцій: залучають до норм суспільства, допомагають у самовизначенні, реалізації здібностей і підтримують гармонію внутрішнього світу особистості. Когнітивний та емоційний компоненти пояснюють процес прийняття та переживання цінностей.

#### **1.4 Взаємозв'язок сприйняття та ціннісних установок (аналіз досліджень)**

Цінності особистості визначаються як важливі якості її внутрішньої структури, які мають особливе значення для неї. Вони також формують вісь свідомості та поведінки особистості, справляючи прямий вплив на її розвиток.

Система ціннісних орієнтацій слугує регулятором формування особистості та критерієм норм і правил поведінки.

У науковій літературі існує безліч визначень і досліджень цього феномена, пов'язаних із різними аспектами життя особистості та її статусом у суспільстві. Педагогічні дослідження також опікуються формуванням в учнів орієнтації на різні цінності, включно з працею, навчанням та іншими соціально значущими цінностями, а також розвитком почуття колективізму та ідейно-моральної позиції. Аналіз змісту ціннісних орієнтацій також проводиться в різних сферах діяльності, таких як мистецтво, дозвілля, сім'я і спілкування.

Цінності мають важливе значення у філософії та інших галузях для визначення людського, соціального та культурного значення реальності.

Цінність - це те, що вважається важливим для людини і до чого вона прагне з повагою. Цінності завжди суб'єктивні й можуть не відповідати поглядам інших людей. Існують речові, логічні та естетичні цінності.

Індивідуальні цінності мають пріоритетне значення, оскільки сума цих цінностей формує соціальні цінності всього суспільства.

Ієрархія індивідуальних цінностей є сполучною ланкою між окремою людиною і суспільством, його культурою. Духовний світ людини і культура суспільства взаємопов'язані та взаємодіють через цінності.

Як процес, сприймання розгортається у часі та проходить ряд фаз. Стосовно зорового сприймання визначаються наступні п'ять фаз: розрізнення положення предмету в просторі (полі зору) також приблизна оцінка його загальних особливостей, міготіння фігури, відмінність різких коливань нерівностей, глобально-адекватне сприйняття, в якому форма подається без виокремлення її елементів, адекватне відображення форми в повноті її деталей [25, 160].

Аналіз визначення сприймання (перцептивного процесу/перцепції) як процесу формування перцептивного образу, здійснений В. В. Любімовим, вказує на те, що:

«По-перше, прикметник «перцептивний» міститься і в лівій, і у правій частині визначення.

По-друге, «образ» – це буквальный лінгвістичний переклад латинського слова «перцепт». Тим не менш, термін «перцептивний образ» є загальноприйнятим, так само, як і термін «ейдетичний образ»: російською «образ», латинню «перцепт», а грецькою «ейдола» [26, 9].

Ознайомлення з ціннісним змістом образотворчого мистецтва залежить від розвитку їхніх естетичних смаків і функціональної активності. Люди можуть оцінювати предмети та явища як такі, що мають практичну, пізнавальну, моральну, суспільну або художню цінність. Вони також можуть визначати їх як естетичні цінності, тобто прекрасні або потворні, піднесені або низькопробні, трагічні або комічні.

Спираються на свої естетичні смаки, визначають риси та якості довкілля й узагальнюють їх відповідно до уявлень про прекрасне. Відмінність естетичних смаків від інших способів ціннісного ставлення полягає в тому, що вони дають змогу сприймати, розуміти й оцінювати предмети та явища як прекрасні, гармонійні за змістом і формою, внутрішнім і зовнішнім, прагматичним і духовним.

Розвиток естетичних смаків ґрунтується на знаннях, поняттях та уявленнях, які допомагають цілісно сприймати окремі предмети і явища та розуміти їх у єдності найважливіших складових.

Досвід ціннісного освоєння дійсності молоді можуть набути під час спілкування із природою, людьми, у процесі навчальних занять, різних видів творчої діяльності. Усе ж, особливим джерелом їхнього ціннісного досвіду є мистецтво, зокрема, твори живопису, графіки, скульптури.

Як зазначає С. Коновець, «образотворче мистецтво – один із найважливіших предметів у початковій школі, адже в процесі виховання та творчого розвитку особистості саме урок образотворчого мистецтва відіграє значущу роль, допомагаючи дитині увійти у світ творчості та краси й прилучитися до скарбів художньої культури.

Образотворче мистецтво справляє на людину чи не найефективнішу дію, бо завдяки своїй універсальності плідно розвиває її емоційно-чуттєву сферу, поглиблює знання, інтенсифікує візуальний і сенсорний досвід, формує загальну та естетичну культуру» [27, 4].

Образотворче мистецтво має велике значення в освітній практиці. Його використання допомагає учням розвивати ціннісне ставлення до реальних об'єктів і явищ. Живопис, графіка, скульптура та архітектура передають художній і образний світ. Також декоративно-прикладне мистецтво відображає соціальні взаємини та має потенціал для відтворення художньої реальності.

Використання образотворчого мистецтва в освіті допомагає формувати естетичний світогляд, розвивати естетичну культуру та сприяє соціальному розвитку.

У мистецтві присутні різні ціннісні виміри, які дають широкий спектр використання образотворчого мистецтва. Одним із таких вимірів є соціальний контент, який дозволяє художникам відтворювати різноманітні аспекти суспільного життя. Соціальний контент має свої особливості і вимагає від художників високої майстерності.

Ціннісний зміст образотворчого мистецтва визначається не лише тим, які предмети чи явища дійсності знайшли відображення, але й тим, у який спосіб вони представлені на полотні, у виробках декоративно-ужиткового мистецтва, скульптурі.

Ідеться про створення митцями художніх образів як особливої та неповторної форми передачі художнього змісту. Цей різновид ціннісного змісту образотворчого мистецтва суттєво відрізняється від попереднього.

Так, завдяки засобам виразності, експозиції окремих елементів, наявності внутрішніх суперечностей, логіки та динаміки розгортання сюжетних ліній твори мистецтва утворюють особливу ситуацію, до якої залучається особистість зі своїми почуттями, переживаннями, роздумами, пошуками. Це і є художнім змістом, який сприймає людина завдяки особливим можливостям образотворчого мистецтва.

Значення художнього змісту у формуванні естетичного світогляду полягає в тому, що завдяки художньо-образному відображенню дійсності можливо відчувати широку палітру людських почуттів, емоційного сприйняти предмети і явища, які раніше не торкалися душі так сильно, чи не були так актуальні.

Крім того, художній зміст образотворчого мистецтва поглиблює знання про різні способи, матеріали та техніки художньо-образного відображення дійсності, розширює їхній художній світогляд, стимулює творчу активність.

Важливість ціннісних орієнтацій як якості, утворення, властивості особистості зумовлена тим, що вони виявляється в усіх сферах її життєдіяльності, постають критерієм оцінювання взаємодії з іншими членами соціуму, соціально зумовлені як характером суспільних відносин, так і місцем індивіда у системі цих відносин.

Ціннісні орієнтації виникають тоді, коли поведінка людини має суспільне значення і регулюється прийнятими соціальними нормами.

Однак, регулювати поведінку людини, можливо і необхідно лише тоді, коли вона володіє певною свободою дій, що передбачає здатність обирати власну лінію поведінки, самостійно визначати спрямованість своїх вчинків [2, 18].

Виходить що, цінності особистості - важливі внутрішні якості, що визначають її вісь свідомості та поведінки. Їх досліджують у різних сферах діяльності та важливі для визначення людського значення реальності.

Цінності завжди суб'єктивні й можуть відрізнитися від поглядів інших людей, тоді як кожен в певній мірі має свої погляди та переконання.

Естетичні смаки визначають риси доквілля та розглядають предмети і явища як прекрасні та неповторні. Твори мистецтва допомагають розвивати ціннісне ставлення та формувати естетичну культуру.

Цінність образотворчого мистецтва визначається не лише відображенням дійсності, а й вираженням мистецьких образів, що залучають особистість.

В творах мистецтва важливо також виявляти не тільки зовнішні ознаки та образи, а і більш глибоко зрозуміти задум, можливо навіть поринути у світогляд автора, та на деякий час побачити витвір очами митця. Художній зміст розвиває естетичний світогляд і стимулює творчу активність, а ціннісні орієнтації формуються через вибір власної поведінки.



Однак, регулювати поведінку людини можливо тільки в тому разі, коли вона має свободу вибору, і її цінності та естетичні погляди визначають її поведінку та ставлення до довкілля. Естетичні аспекти мистецтва допомагають розвивати цінності та стимулюють творчу активність молоді.

## РОЗДІЛ 2

### ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ УСТАНОВОК ОСОБИСТОСТІ НА СПРИЙНЯТТЯ ТВОРІВ СВІТОВОГО ЖИВОПИСУ

#### 2.1 Організація та методи дослідження

Для того, щоб провести емпіричне дослідження, було проведено низку наступних заходів:

1. Обрати найбільш точну методику серед багатьох, щоб практично дослідити фактори людського сприйняття та найбільш важливих цінностей.
2. Знайти картини світового живопису які б відображали низку людських цінностей та якостей важливих у житті.
3. Провести тестування у «Google Forms» та опитати людей від 18 років.
4. Зробити оцінку якісного та кількісного результату отриманих відповідей.
5. Інтерпретація отриманих результатів та формування загальних висновків щодо сприйняття людьми творів світового живопису.

У дослідженні взяло участь 45 осіб, (повний текст методики див. у дод А) з них 29 жінок та 17 чоловіків. Віковий діапазон становив намолодший учасник 16 років, та найстаршому було 52, середній вік, середній вік становив 25 років. У гугл формі, ми запропонували учасникам розтавити власні життєві цінності за пріоритетом від 1-18, найбільш значущі цінності поставити на 1 місце і що найменш важливе на 18. Це допомагає розібратися людині у власній ціннісно-мотиваційній сфері життя, зробити вибір на користь ти чи інших життєвих установках і цінностях. <https://forms.gle/uSNVqZVYyCAy2F967> посилання на Google Form . Ми провели дослідження в онлайн форматі, це було опитування

яке включало в себе певний перелік цінностей та співвідношення цінностей з відомими картинами світового живопису. Для дослідження ціннісних установок ми використали методику Рокіча, для того щоб оцінити вплив ціннісних установок на сприйняття світового живопису.

Основною методикою дослідження була Методика «Ціннісні орієнтації» Рокича. У середині 20 століття американський психолог Мілтон Рокіч розробив унікальну концепцію ціннісних орієнтацій особистості. Досі вона вважається затребуваною та найбільш методично обґрунтованою у сучасних фахівців. Одним із головних її понять є термінальні цінності. Що це таке, дізнаємося з цієї статті[30]. Методика "Ціннісні орієнтації" розроблена Мілтоном Рокичем як тест особистості, спрямований на вивчення ціннісно-мотиваційної сфери людини, найбільш важливих цінних якостей. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її відносин до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції і "філософії життя".

Методика Рокіч будується загалом навколо ідеї того, як цінності відображають стійкі переконання, саме вони впливають на наше сприйняття та відчуття світу в цілому та взаємодію з ним та оточуючими, підхід та погляд до складностей у житті та як їх вирішувати[28]. Саме ця методика дозволяє визначити цінності кожної особистості, і на їх основі допомогти людині формувати її взаємовідносини з іншими, визначити власну поведінку та світогляд [29].

Методика Рокіча універсальна. Вона охоплює, мабуть, усі сфери людської діяльності. Крім поділу на термінальні та інструментальні цінності, вона передбачає класифікацію переконань, що стосуються особистої, ділової, суспільної, фінансової, духовної та інших галузей. Так, наприклад, можна провести чітку кореляцію між фінансовим статком та працьовитістю,

продуктивністю, відповідальністю. Допомогти людині визначитися в житті, зрозуміти що на данному етапі життя є в пріоритеті, на які життєві етапи є енергія та ресурси виправити, а де треба ще почекати та визначитися. А щастя в особистому житті залежить від таких якостей, як толерантність, чуйність та турботливість. І в залежності від пріоритетів життя, людина може легше вирішувати деякі складнощі свого етапу життя [30].

Термінальні цінності є одним із ключових понять у методиці Мілтона Рокіча. Вони є сенсом існування людини, її цілі та пріоритети, якими вона керується в життєвих ситуаціях. Чим вищі потреби індивіда, тим ширший перелік таких переконань в наявності. Термінальні цінності Рокіча залежить від іншого виду — інструментальних переконань. Тобто якостей, які допомагають людині досягти тих цілей життя. Рокіч запропонував два стандартні списки людських цінностей. Однак гнучкість методики дозволяє психологам, залежно від сучасних реалій та особливостей особистості, пропонувати та розширювати стимульний матеріал.

Так, у списку термінальних цінностей з'явилися пункти самореалізації, мудрості, раціоналізму, можливості займатися творчістю, базові життєві цінності, які присутні в житті кожної сучасної людини. Важливо розуміти, що ціннісні орієнтації — це та база існування, яка сприяє його гармонійному розвитку та успіху. Коригування переконань за результатами тестування дозволяє вирішити багато психологічних, особистих, професійних та побутових проблем індивіда [30].

Для оцінки впливу ціннісних установок на сприйняття творів світового живопису ми розробили наступну процедуру. По-перше, підібрали 12 репродукцій картин відомих художників (див. Додаток 2.1-2.12).

«**Крик**» Едварда Мунка, написана у 1893 році, вона відома своїм виразом болю, тривоги і відчаю. Головний персонаж, що стоїть на мосту, здається, що кричить від жаху. Тло картини складається з яскравих червоних і помаранчевих

тонів, що підсилює відчуття напруги та невизначеності. "Крик" залишається важливим символом мистецтва і людської психології. "Крик" став символом ХХ століття. Мунк описав, як одного вечора він бачив криваво-червоний закат над темно-синім фьордом. Цей вид викликав у нього безугавний крик, який він відобразив на полотні [32].

**«Постійність пам'яті»** Сальвадор Далі написана 1931 році, картина символізує розчинення часу і пам'яті. Центральний мотив - м'який годинник, який тане на камені. Це вказує на нестійкість часу. Тло картини, представлене пустелею або пляжем, може означати відсутність часу або його розчинення в безмежності. Композиція робить картину загадковою і відкритою для різних тлумачень, викликаючи різні асоціації у глядачів [33].

**«Зоряна ніч»** Вінсента Ван Гога, картина написана у 1889 році відома своєю емоційною силою і символікою зоряного неба. Ван Гог передав зірки як яскраві жовті крапки, що створює враження неземної краси і містичності. Церква в центрі картини може символізувати вічність і духовність. Село внизу може вказувати на земне життя, яке співіснує з величчю неба. Зоряне небо, центральна тема картини, має емоційну силу і викликає роздуми про безмежність Всесвіту та наше місце в ньому. Зірки можуть символізувати надію, мрії та духовність. Картина "Зоряна ніч" відображає захоплення художника нічним небом і його бажання передати емоції, пов'язані з ним. Зоряне небо також символізує вічність, незалежність від часу та віддаленість від мирських турбот [32].

**«Живий натюрморт»** Сальвадор Далі 1956 рік. Цей твір символізує вічність, незалежність від часу і віддаленість від земних справ. "Живий натюрморт" вражає своєю містичністю та емоційною силою, залишаючись одним із найцікавіших творів Сальвадора Далі. Технічна майстерність Далі також відіграє важливу роль в успіху цієї картини. Він вдало відтворив деталі, світло і тіні, використовуючи олійну техніку. Усе це надає "Живому

натюрморту" емоційної сили, роблячи його символом сюрреалізму і привертаючи увагу глядачів своєю глибиною та красою [32].

*«Танець життя»* Едварда Мунк 1900 рік. . На картині зображено літнє свято: юнак та дівчата танцюють парами на березі моря в місячну ніч. Серед учасників виділяються три жіночі фігури в платтях символічних кольорів: білого, червоного та чорного. Дівчина в білому стоїть збоку від танцюючих, її рука тягнеться до квітки на високому стеблі. Жінка в червоному танцює з чоловіком, якому художник надав свої риси. Нарешті, жінка в чорному стоїть біля правого краю картини: вона, як і дівчина в білому, не має партнера, і ревнощі дивиться на танцюючих [30].

*"Свобода, що веде народ"* - картина Ежена Делакруа, створена 1830 року, яка зображує липневу революцію, що призвела до падіння короля Карла X. На картині зображено жінку, що символізує свободу, з фригійським ковпаком на голові, французьким прапором у правій руці та рушницею в лівій. Оголені груди жінки символізують самовідданість французького народу, готового боротися за свободу. Картина є ключовою віхою між епохами Просвітництва та Романтизму, вражає своєю емоційною силою і досі вважається важливим твором в історії мистецтва [32].

*«Велика хвиля в Канагаві»* Кацусіка Хокусайя , (1823-1831). Гравюра на дереві, що зображує священну для всіх японців гору Фудзіяма, стала своєрідним мостом між образотворчим мистецтвом Заходу та Сходу. Традиційний для східного мистецтва сюжет поєднується з європейською технікою перспективи та використанням пігменту берлінська лазур [32].

*«Вавилонська вежа»* Пітера Брейгеля Старшого, (1563). Картина нідерландського живописця стала спробою художнього осмислення біблійної історії про стовпотворіння. Згідно з Писанням, у давнину люди захотіли стати подібними до богів і для цього розпочали будівництво вежі, спрямованої в небо. Як покарання за гординю Бог змішав мови будівельників, щоб вони не змогли

завершити свій зухвалий задум. З того часу вавилонська вежа стала символом марності людських надій на самовільне обожування. Пітер Брейгель Старший створив найцікавіший і захоплюючий образ цього міфу, який живе в масовій свідомості людства і в наш час [30].

*«Тераса в Сент-Адресі»* картина Клода Моне, написана у 1867 році і зберігається в музеї Метрополітен у Нью-Йорку. На картині зображено терасу в Сент-Адресі, де Моне проводив літо зі своєю сім'єю. У композиції присутні члени його родини і чудовий морський пейзаж з вітрильниками. Стиль картини відрізняється від робіт художника в пізнішому періоді - ця робота має чітку побудову і ретельно вивірену композицію. Моне був вплинутий східним мистецтвом, особливо японською графікою, і це відображено в його використанні гострих ракурсів і драматичного обрізу композиції. Картина "Тераса в Сент-Адресі" є свідченням мистецького розвитку Моне та його пошуку нових виразних засобів у живописі [30].

*«Танець в Буживалі»* П'єра Огюста Ренуара (1841 – 1919). Ця картина відображає атмосферу танцю в пригороді Парижа, де Буживаль став «колискою імпресіонізму». Жінка, яка позувала для цієї картини, стала відомою художницею Сюзанною Валадон. Її обличчя відзначається на цьому полотні [32].

*«Американська готика»* Гранта Вуда, (1930) [33].

*«Мандрівник над морем туману»* Каспара Девіда Фрідріха зображує людину, що стоїть на дуже крутій скелі спиною до глядача. Він закутаний у темно-зелене пальто, а в правій руці тримає тростину для рівноваги. Його волосся майорить на вітрі, коли він дивиться на пейзаж, вкритий густим морем туману. У середині композиції з туману виступають ще кілька гребенів, схожих на той, на якому стоїть сам мандрівник. Вдалині ліворуч зліва височіють гори. Всепроникний туман тягнеться нескінченно, стаючи нерозрізненим від заповненого хмарами неба [33].

По-друге, кожному учаснику пропонувалося співвіднести картину з переліком термінальних та інструментальних ціннісних установок за методикою Рокіча. На етапі обробки результатів використано частотний аналіз.

## 2.2 Аналіз результатів дослідження особливості сприйняття людьми творів світового живопису

Таблиця 2.1

### Результати по термінальним цінностям за методикою Рокіча

№	Назва ціннісної установки	Середні значення
1	Активне діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя)	6,22
2	Життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом)	8,66
3	Здоров'я (фізичне і психічне)	3,8
4	Цікава робота	6,8
5	Краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві)	8,5
6	Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною)	7,9
7	Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів)	6,9
8	Наявність хороших і вірних друзів	10,5
9	Суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі)	10,1
10	Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальне розвиток)	10,15
11	Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей)	10,15
12	Розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення)	9,22
13	Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)	10,4
14	Свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках)	29,7
15	Щасливе сімейне життя	10,7



*Продовження таблиці 2.1*

16	Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому)	13,9
17	Творчість (можливість творчої діяльності)	9,2
18	Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч; сумнівів)	10,2

За результатами отриманого опитування по термінальним цінностям за методикою Рокіча серед 18 цінностей люди надали перевагу саме здоров'я психічне та фізичне, в пріоритеті також активна життєдіяльність та цікава робота. Результати опитування наведені у Таблиці 2.1

За результатами опитуваних маємо такі результати. Найменш важливим та значимим виявилась свобода і самостійність, а також щастя інших добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу та людства в цілому.

Це вказує на те, що люди більше зацікавлені на вдосконалення та покращення власного життя а також на встановлені раніше ціннісні установки.

*Таблиця 2.2***Результати по інструментальним цінностям за методикою Рокіча**

№	Назва ціннісної установки	Середні значення
1	Акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах	9,35
2	Вихованість (гарні манери)	9,08
3	Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання)	9,20
4	Життєрадісність (почуття гумору)	8,71
5	Старанність (дисциплінованість)	9,75
6	Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче)	8,02
7	Непримиренність до недоліків у собі та інших	11,5
8	Освіченість (широта знань, висока загальна культура)	8,6

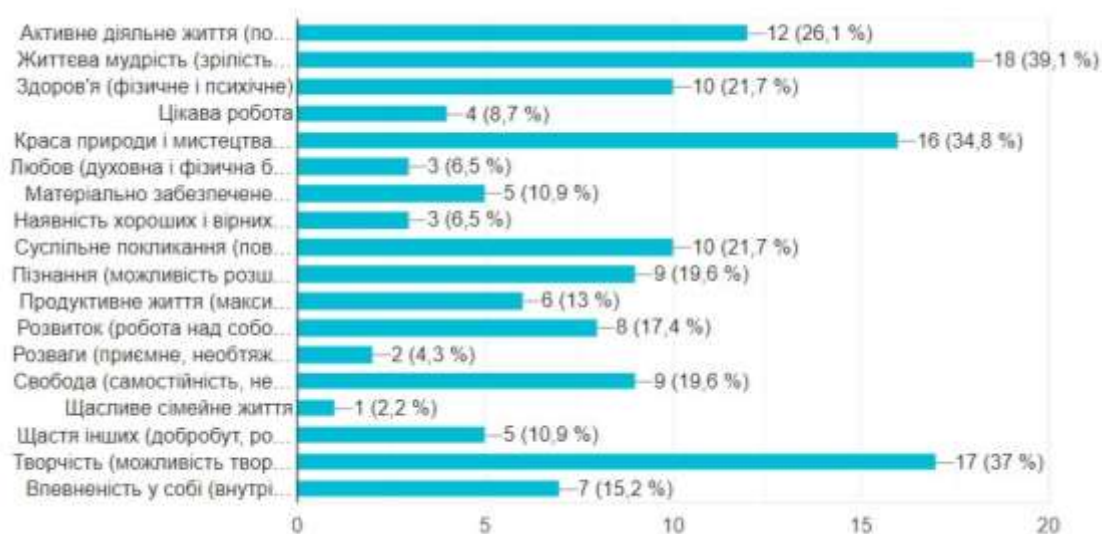
*Продовження таблиці 2.2*

9	Відповідальність (почуття боргу, вміння тримати своє слово)	7,8
10	Раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення)	8,9
11	Самоконтроль (стриманість, самодисципліна)	7,9
12	Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів	10,04
13	Тверда воля (вміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами)	9,08
14	Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани)	9,95
15	Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички)	9,28
16	Чесність (правдивість, щирість)	9,15
17	Ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі)	9,2
18	Чуйність (дбайливість)	9,8

Проаналізувавши інструментальні цінності за опитаними людьми, та на основі їх вибору можна зробити наступні висновки (результати, наведені у табл 2.): найбільш актуальні ціннісні установки для більшості людей це відповідальність, почуття боргу, вміння приймати раціональні рішення та почуття гумору виявилися важливими

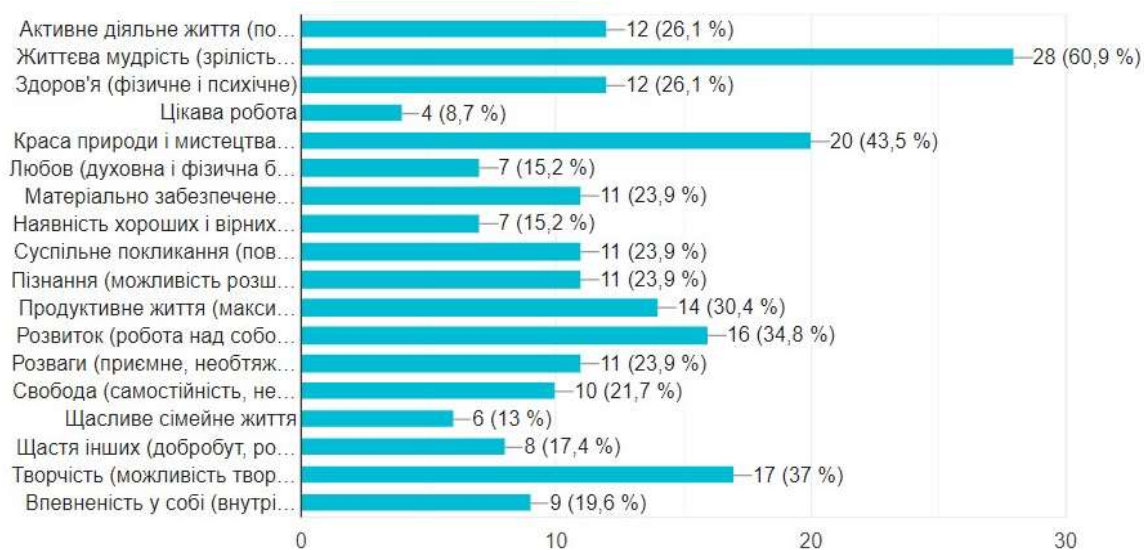
Менш актуальними для людей є сміливість у відстоюванні власної думки та поглядів, непримиренність до недоліків у собі та інших, терпимість до поглядів і думок інших, вміння прощати інших їх помилки та омани.

Все це є показником наявності у людей певних установок та цінностей які були нав'язані раніше.



**Рис.2.1. Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 1  
(Едварж Мунк «Крик»)**

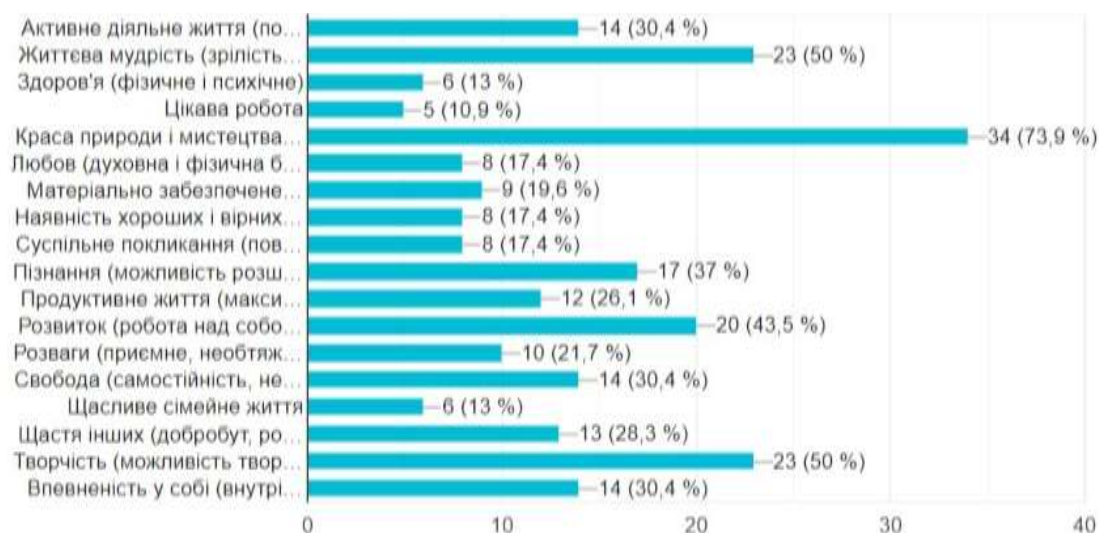
Більшість досліджуваних асоціюють картину «Крик» з такими цінностями: життєва мудрість, краса природи і мистецтва, творчість, можливість творчої діяльності.



**Рис 2.2 Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 2  
(Сальвадор Далі «Постійність пам'яті»)**

Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 2 наведено в рис. 2.2.

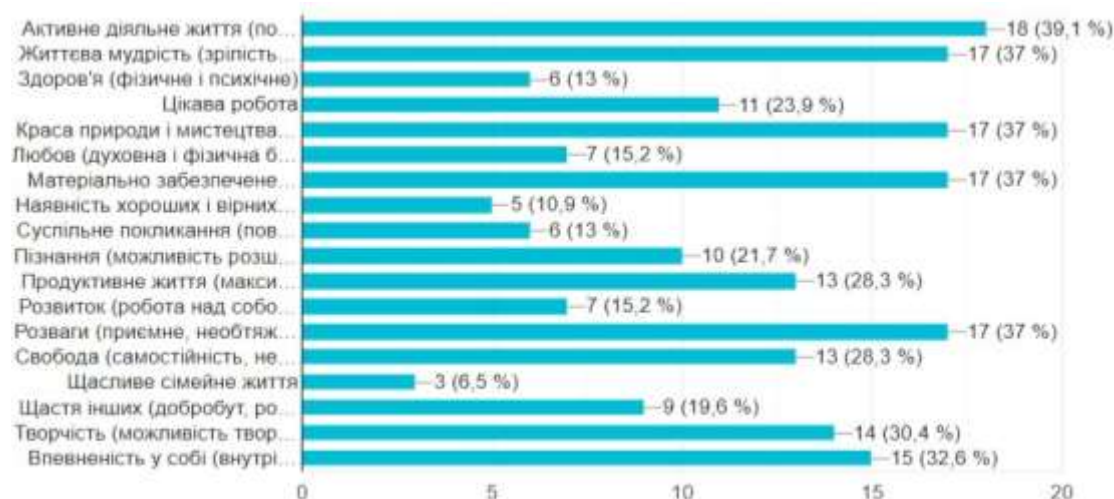
Згідно з опитаними, у картині люди асоціюють її із життєвою мудрістю, красою природи і мистецтва із можливостями творчого розвитку.



**Рис 2.3** Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 3  
(Ван Гога «Зоряна ніч»)

Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 3 наведено в рис. 2.3.

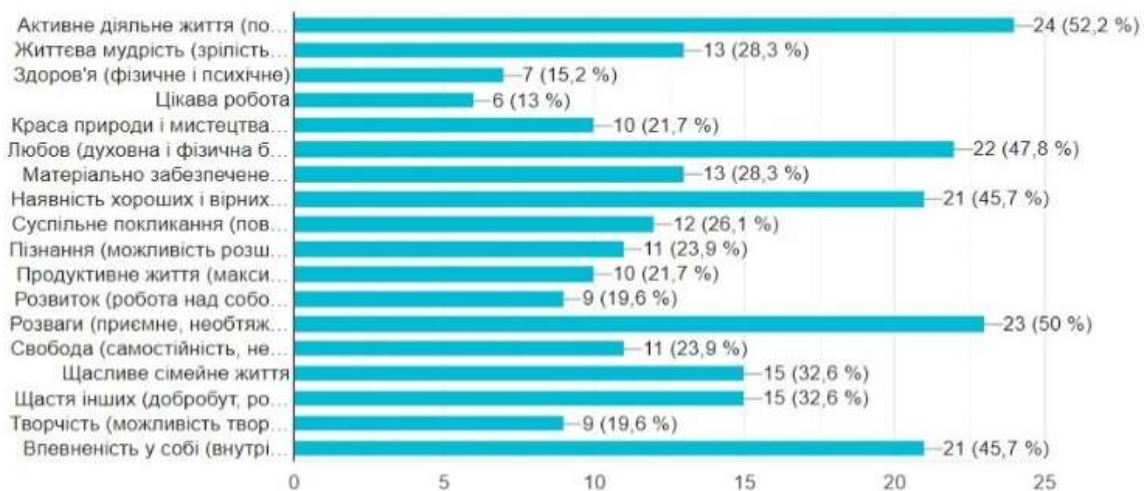
На основі проведеного опитування можна зробити висновок, що картина «Зоряна ніч» (додаток 2.3) найбільш викликала асоціації з красою природи і мистецтва, життєвою мудрістю та можливістю творчого розвитку.



**Рис 2.4** Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 4 (Сальвадора  
Далі «Живий натюрморт»)

Картина «Живий натюрморт» (додаток 2.4) найбільш асоціювалася з активною життєдіяльністю, матеріально забезпеченим життям та з розвагами.

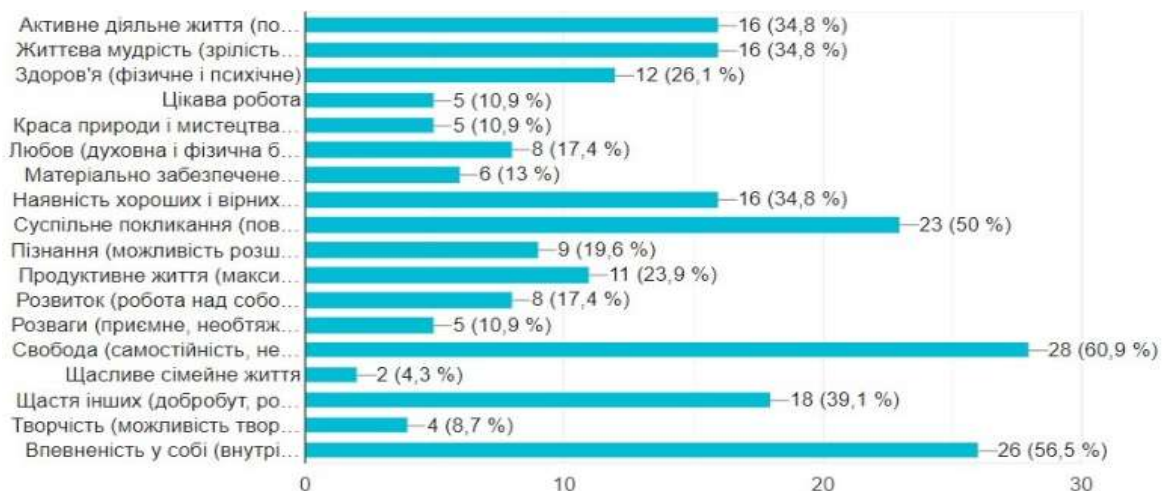
Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 4 наведено в рис. 2.4.



**Рис 2.5 Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 5 (Едварда Мунка «Танець життя»)**

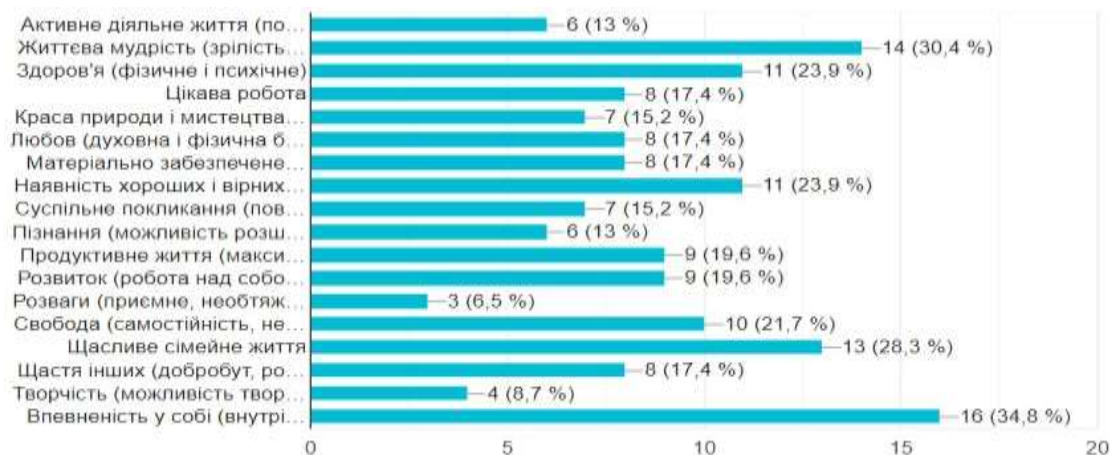
Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 5 наведено в рис. 2.5.

Картина «Танець життя» (додаток 2.5) найбільші асоціації пали на активну життєдіяльність, любов та розваги.



**Рис 2.6 Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 6 (Ежена Делакруа «Свобода що веде народ»)**

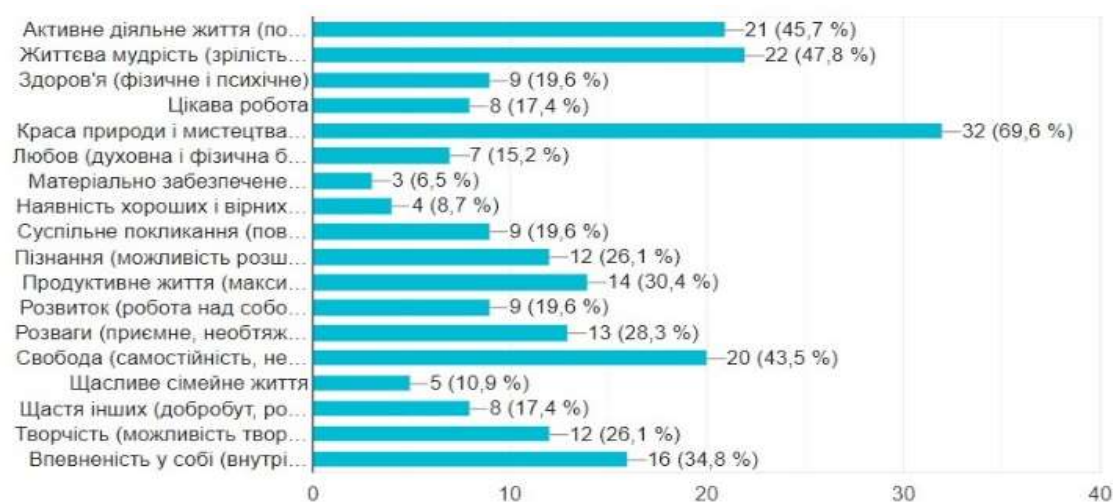
Висновки про картину «Свобода що веде народ» (додаток 2.6) можна сказати що асоціювали люди її як свободу певну самостійність, впевненістю у собі та своїх діях також у суспільному покликанню.



**Рис 2.7 Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 7  
(Гранта Вуда «Американська готика»)**

Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 7 наведено в рис. 2.7.

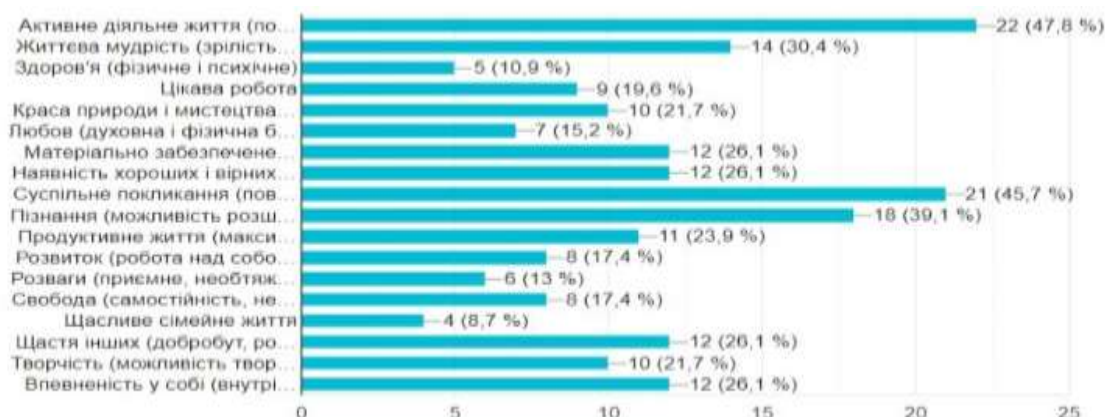
«Американська готика» (додаток 2.7). викликала у людей асоціації пов'язані із впевненістю в собі, життєвою мудрістю та щасливим сімейним ЖИТТЯМ.



**Рис 2.8 Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 8 (Кацусіка  
Хокусайя «Велика хвиля в Канагаві»)**

Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 8 наведено в рис. 2.8.

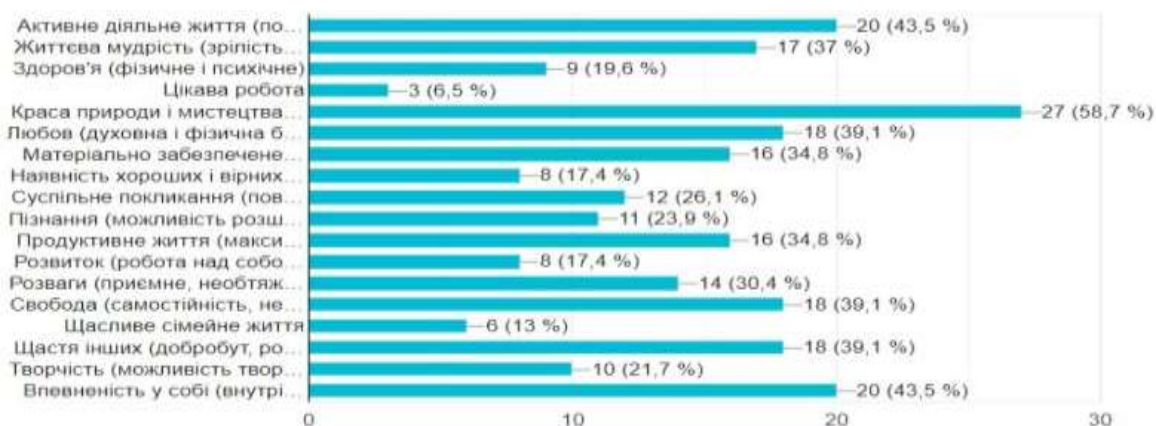
«Велика хвиля в Канагаві» (додаток 2.8) картина викликала асоціації краси природи і мистецтва, активної життєдіяльності та життєвою мудрістю.



**Рис.2.9. Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 9 (Пітера Брейгеля «Вавилонська Вежа»)**

Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 9 наведено в рис. 2.9.

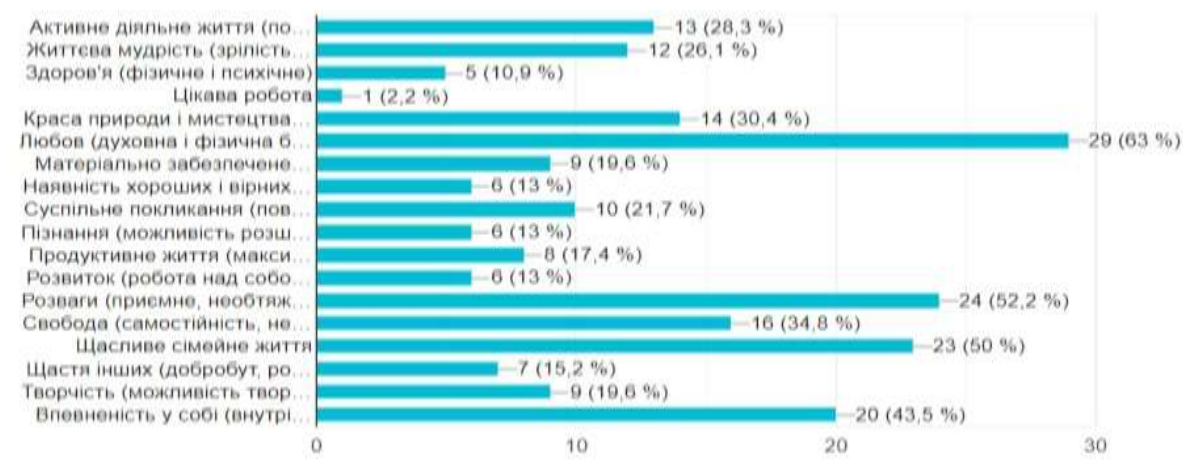
Дослідження картини «Вавилонська Вежа» (додаток 2.9) у опитуваних людей викликало асоціації життєвих цінностей пов'язаними з активною життєдіяльністю, суспільним покликанням та можливістю розширити свою культуру кругозору та освіти.



**Рис.2.10. Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 10 (Клод Моне «Тераса в Сент-Адресі»)**

Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 10 наведено в рис. 2.10.

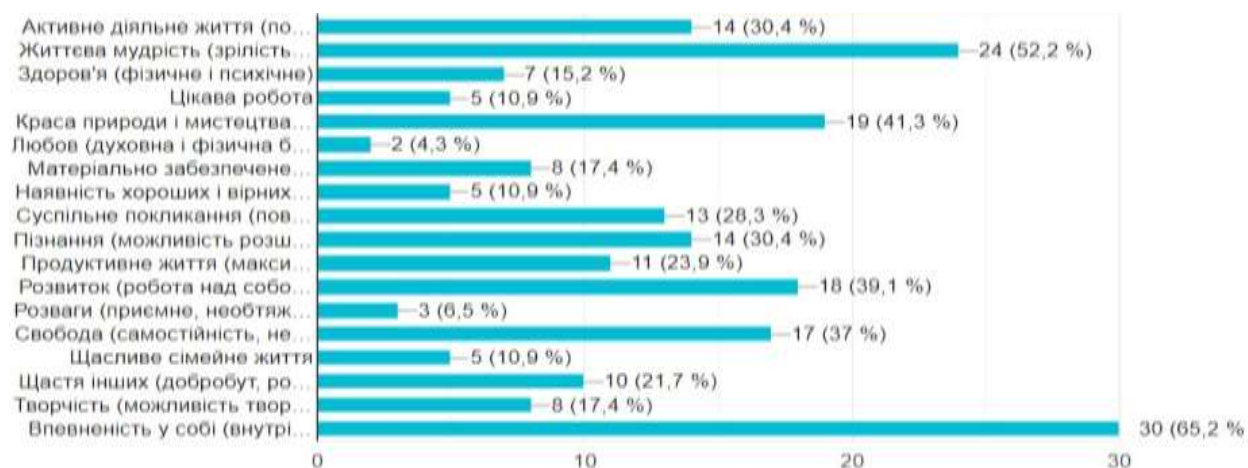
Дослідження картини «Тераса в Сент-Адресі» (додаток 2.10) виявило що цінності краси природи і мистецтва, активна життєдіяльність та впевненість у собі стали домінувати над рештою цінностей.



**Рис.2.11. Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 11 (П'єра Огюста «Танець в Буживалі»)**

Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 11 наведено в рис. 2.11.

«Танець в Буживалі» (додаток 2.11) викликав асоціації любові, розваги, відсутність обтяжувальних обставин та щасливе сімейне життя.



**Рис.2.12. Співвіднесення ціннісних установок з репродукцією 12 (Девіда Фрідріха «Мандрівник над полем туману»)**



Результати по співвідношенню ціннісних установок з картиною 12 наведено в рис. 2.12.

Картина «Мандрівник над морем туману» (додаток 2.12) найбільш вплинула на людей та асоціювалася з такими цінностями: життєва мудрість зрілість суджень, здоровий глузд, впевненість в собі з внутрішньою гармонією, свободою від сумнівів та розвитком роботою над собою постійне вдосконаленням себе.

## ВИСНОВКИ

1. На основі теоретико-методологічного аналізу наукової літератури надали характеристику сприйняттю та його чинникам, зокрема, ціннісним установкам.

2 Розробили процедуру дослідження виявлення впливу ціннісних установок особистості на сприйняття творів світового живопису.

3 У результаті проведеного дослідження виділили певні аспекти, які можна використовувати психологам для виявлення психічних станів особистості.

Ознайомились з працями дослідників цінностей людини, формування особистості при впливі мистецтва. Вияснили яку саме роль та місце цінносні орієнтації мають на формування та вплив сучасної особистості. В ході роботи дізналися та вивчали основні проблеми сприйняття живопису в сучасних психологічних дослідженнях, їх аспекти. Ознайомилися з вченими, хто досліджував сприйняття живопису, їх внесок у розвиток та процвітання мистецтва. Охарактеризували теоретично та висвітлили поняття «ціннісні установки» їх види, форми, що вони визначають та який мають вплив. Цінності що вони означають, на які аспекти поділяються, та як цінності формують процес засвоєння людиною певного соціального досвіду. Цінності особистості мають важливе значення у філософії та визначають людське, соціальне і культурне значення реальності. Молоді люди можуть набути ціннісного досвіду, взаємодіючи з природою, людьми та займаючись творчою діяльністю, але особливим джерелом такого досвіду є мистецтво, тому що воно відіграє важливу роль у вихованні та творчому розвитку особистості. Образотворче мистецтво є особливо ефективним, бо розвиває емоційну сферу, поглиблює знання, формує естетичну культуру та дає змогу краще зрозуміти художню культуру і світ. Наступним кроком було вивчення та роз'яснити що таке

сприйняття та цінності установки, який між ними зв'язок. Значення художнього художнього змісту та виявлення його у світосприйнятті людини.

Розробили процедуру емпіричного дослідження, вплив ціннісних установок особистості на сприйняття творів світового живопису. Емпіричне дослідження було проведено за методикою Мілтона Рокіча «Ціннісні орієнтації». Перша частина методики було спрямована у виявлення певних цінностей (термінальні та інструментальні) самої людини, і другою частиною було саме сприймання людиною та виявлення життєвих установок через картини. За результатами методики було з'ясовано, що люди мають ціннісні установки, та все ж таки при сприйманні творів живопису (картин), більш спрямовані на власні цінності та орієнтації, що з'ясувалося у ході дослідження.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості/ *АПН України*. 1997. С. 27–31.
2. Аніщенко Н. В. Педагогічна інтерпретація поняття художнього сприйняття дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 3-тє вид. Київ, С. 60.
3. Долинська Л. В., Максимчук Н. П., Сисин О. В. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя. Кам'янець-Подільський, 2018. 124 с.
4. Коберник Л.О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України*. 2008. С. 28–33.
5. Бех І. Д. Виховання особистості. 2-ге вид. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
6. Савченко Л. В. Вивчення ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. 8-ме вид. Львів, 2005. 50 с.
7. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. 38-ме вид. Запоріжжя : ЗДІА, 2019. 240 с.
8. Коберник Л. О., Долинська Л. В. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України*. 2018. С. 40.
9. Історія українського мистецтва / ред. Скрипник Г., В.; Наук. ред. Т. Кара-Васильєва. 5-те вид. Київ : НАН України, 2017. 1048 с.
10. Лагутенко О. С. Українська графіка першої третини ХХ ст. Київ : Грані-Т, 2006. 240 с.

11. Склярєнко Г., Сєлїчанова М. Р. Нотатки до українського мистецтва ХХ столїття. *Мистецька освіта і культура України ххї столїття: євроїнтеграційний вектор*: Міжн. наук.-творч. конф, м. Одеса – Київ – Варшава, 12 трав. 2016 р. Київ, 2016. С. 288.
12. Гула Є. Б., Демченко Г. А. Український плакат: етапи розвитку візуально-пластичної мови. *Сучасне мистецтво*. 14-те вид. Київ, 2018. С. 115-121.
13. Папучі М. Психологія людини: Зб. ст. / Рецезент: Ю. Швалба, Н. Литовченко. 15-те вид. Ніжин: 1, 2018. 133 с.
14. Костюк Г. Особливості художнього сприймання – показник творчого потенціалу особистості. 2-ге вид. Житомир: АПН України, 2017. 136 с.
15. Кавалєров А.А. Цінність у соціокультурній трансформації: монографія. Одеса: Астропринт, 2002. 221с.
16. Кавалєров А. Цінність у соціокультурній трансформації. Одеса: Астропринт 2002. С. 221.
17. Костюк Г. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Київ, 2020. С. 150.
18. Аксіологія: визначення, опис, пояснення. URL: [mojaosvita.com.ua](http://mojaosvita.com.ua)
19. Васютинський В. Т. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2006. № 6. С. 40–46.
20. Вілюжаніна Т. А. Динаміка ціннісно-сміслової сфери особистості в процесі професійного становлення майбутніх психологів: автореф. дис. канд. психол. наук. Київ, 2006. 22 с.
21. Тітова Т. Є. формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ, 2012. 122 с.

22. Галян І. М. Ціннісно-смилова саморегуляція особистості : генеза та механізми функціонування : монографія. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені І.Франка, 2016. 402 с
23. Боришевський М. Дорога до себе. Від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія. Київ, 2020. 316 с.
24. Вигівська О. Чинники формування професійної ідентичності студентів. 9-те вид. Київ, 2017. 40 с.
25. Бакуменко Т.К., Доля І.В., Холостенко Ю.В. Життєві цінності та орієнтації як чинник розвитку педагога. Духовність особистості: методологія, теорія і практика : збірник наукових праць. 3-тє вид. Северодонецьк, 2021. 35 с.
26. Теоретичні і методологічні проблеми психології : комплекс навчальнометодичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» / Укл. : С. Ю. Гуцол. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. С. 38.
27. Українська психологія. XXI століття. Початок. 28 квіт. 2023 р. Київ, 2023. С. 22–30.
28. Одерій Л. Є., Роздимаха А. І. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014, № 4 (38).
29. Методика Рокіча «Ціннісні орієнтації»: інтерпретація та обробка результатів. URL: <https://uk.erch2014.com/samosovershenstvovanie/101362-metodika-rokicha-cennostnye-orientacii-interpretaciya-i-obrabotka-rezultatov.html>.
30. Опитувальник цінностей за Мілтоном Рокічем (Методика Рокіча Ціннісні орієнтації). Море Тестів. URL: <https://moretestov.com/psychology/test-rokicha-diagnostika-cennostnyh-orientaciy-lichnosti>.
31. Психологіс. Енциклопедія практичної психології. Методика «Ціннісні орієнтації» Рокіча. URL: [http://psychologis.com.ua/metodika\\_cennostnye\\_orientacii\\_rokicha.htm](http://psychologis.com.ua/metodika_cennostnye_orientacii_rokicha.htm).

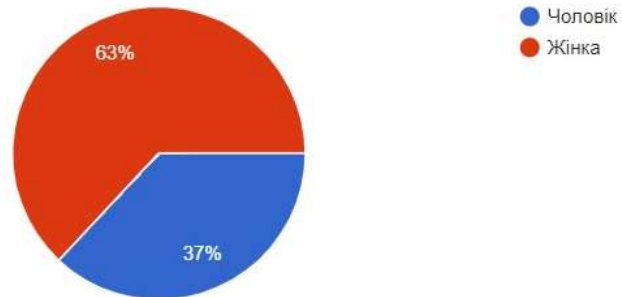
32. Ткачук І. Моделі сприйняття живопису мистецьких угруповань «Живописний заповідник» і «Паризька комуна». *Вісник ЛНАМ*. 2019. Т. 19, № 38. С. 13–16.
33. 15 Найвідоміших творів світового живопису. *kyiv.gallery*. URL: <https://kyiv.gallery/statii/15-naividomishykh-tvoriv-svitovoho-zhyvopysu>.
34. 20 Відомих світових художників. *ArtХолст*. URL: <https://art-holst.com.ua/blog/20-znamenitih-svitovih-hudozhnikiv>.
35. Живопис його суть, специфіка, види. *Etica.in.ua*. URL: <http://www.etica.in.ua/etika-i-kanta/>.
36. Сприйняття мистецтва як форма людської діяльності. *Освіта.ua*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10636/>.
37. Живопис його суть, специфіка, види. *Естетика та мистецтво*. URL: <http://estetica.etica.in.ua/zhivopis-jogo-sut-spetsifika-vidi/>.
38. Посібник. Ціннісні орієнтації в структурі особистості. [https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30\\_03\\_2017/pdf/20.pdf](https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_03_2017/pdf/20.pdf)
39. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. [https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/08/Npчdusoc\\_2013\\_225\\_213\\_7.pdf](https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/08/Npчdusoc_2013_225_213_7.pdf)
40. Стаття «Сучасні концепції ціннісно-сміслової сфери особистості» <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/10561/1/20.pdf>
41. Найвідоміші мистецькі стилі та напрямки: вичерпний посібник. *jose.art.gallery*. URL: <https://joseartgallery.com/uk/articles/the-most-famous-art-styles-movements>.
42. Сприйняття. Основні види, властивості та особливості сприйняття. *Dyskurs*. URL: <https://dyskurs.com.ua/sprijnyattya-osnovni-vidi-vlastivosti-ta-osoblivosti-sprinyattya/>.

## ДОДАТКИ

### Додаток А

Ваша стаття

46 ответов



### Google-форма дослідження

Вопросы    Ответы **46**    Настройки    Всего

---

## ***Вплив ціннісних установок особистості на сприйняття творів світового живопису***

**B** **I** **U** **↻** **✕**

В рамках написання бакалаврської кваліфікаційної роботи ми проводимо дослідження серед людей від 18 років. Дослідження спрямоване на виявлення впливу ціннісних установок на сприйняття творів світового живопису. Очікуємо на відверті відповіді від Вас, бо отримані результати будуть використовуватися в наукових цілях.

**Ваша участь є дуже важливою. Сподіваємось на плідну співпрацю. Заздалегідь дякуємо за участь!**



## МЕТОДИКА РОКІЧА

Методика "Ціннісні орієнтації" розроблена Мілтоном Рокичем як тест особистості, спрямований на вивчення ціннісно-мотиваційної сфери людини. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її відносин до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції і "філософії життя".

### Методика

Обстеження краще проводити індивідуально, але можливо і групове тестування. Респонденту пред'явлені два списки цінностей (по 18 у кожному), або на аркушах паперу в алфавітному порядку, або на картках. У списках випробуваний присвоює кожній цінності ранговий номер, а картки розкладає по порядку значущості. Остання форма подачі матеріалу дає більш надійні результати. Спочатку пред'являється набір термінальних, а потім набір інструментальних цінностей.

( термінальні цінності), до них входить: Активна життєдіяльність (повнота та емоційна насиченість життя), життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом), здоров'я (фізичне і психічне), цікава робота, краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві), любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною), матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів), наявність хороших і вірних друзів, суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі), пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальне розвиток), продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей), розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення), розваги (приємне,

необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків), свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках), щасливе сімейне життя, щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому), творчість (можливість творчої діяльності), впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч; сумнівів).

Другий перелік цінностей (інструментальні цінності), а саме: акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах, вихованість (гарні манери), високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання), життєрадісність (почуття гумору), старанність (дисциплінованість), незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче), непримиренність до недоліків у собі та інших, освіченість (широта знань, висока загальна культура), відповідальність (почуття боргу, вміння тримати своє слово), раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення), самоконтроль (стриманість, самодисципліна), сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів, тверда воля (вміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами), терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани), широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички), чесність (правдивість, щирість), ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі), чуйність (дбайливість).

### **Інструкція до тесту**

"Зараз Вам буде пред'явлений набір з 18 карток з позначенням цінностей. Ваше завдання - розкласти їх по порядку значимості для Вас як принципів, якими Ви керуєтеся у Вашому житті.

Уважно вивчіть таблицю і, вибравши ту цінність, яка для Вас найбільш значима, помістіть її на перше місце. Потім виберіть другу за значимістю

цінність і помістіть її слідом за першою. Потім виконайте те ж з усіма рештою цінностями. Найменш важлива залишиться останньою і займе 18 місце.

Розробіть не поспішаючи, вдумливо. Кінцевий результат повинен відбивати Вашу справжню позицію".

### Додаток 2.1



### Додаток 2.2



### Додаток 2.3



**Додаток 2.4**



**Додаток 2.5**



**Додаток 2.6**



**Додаток 2.7**



**Додаток 2.8**



**Додаток 2.9**



**Додаток 2.10**



**Додаток 2.11**



**Додаток 2.12**

